

Pokorný, Milan

Monografie jako výzva

Opera Slavica. 2003, vol. 13, iss. 1, pp. 54-55

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117700>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Monografie jako výzva

Nejnovější knižní prezentaci slovenské literární badatelky, editorky a básničky Stanislavy Chrobákové-Repar *Mily Haugové* (Kalligram, Bratislava 2002) charakterizuje podobný rys jako sborník *Sto let slovenské literatury* (anglická a slovinská jazyková mutace, Vilenica 2000), jehož byla Chrobáková vedoucí redaktorkou, a sice cílevědomé přehodnocování kanonizovaných myšlenkových struktur ovlivňujících svou setrvačností literárněhistorické i literárněteoretické přístupy. V této souvislosti je nezbytné přičinit poznámku, že toto rozrušování stávajících paradigmat nemá povahu manifestačního gesta, nýbrž důkladně promyšlené koncepcce, podložené argumenty. Průřez historií slovenské literatury dvacátého století ve výše uvedeném sborníku, založený na úvaze o hodnotovitosti a reprezentativnosti estetických funkcí oproti obsahové utilitaritě funkcí vyvozovaných ze vztahu složek literárního procesu k historiografické periodizaci, tedy především funkcí národně (resp. sociálně) tendenčních, může provokovat až nihilistickým vztahem k některým autorům, resp. vývojovým tendencím moderní slovenské literatury. Nelze mu však upřít transparentnost v naplňování vytyčených kritérií a je nezbytné respektovat zvolený zorný úhel jako legitimní příspěvek do nikdy nekončícího diskurzu o metodách, prostředcích a cílech literární vědy. Totéž platí i v případě monografie věnované tvorbě významné slovenské básničky Mily Haugové (nar. 1942).

S. Chrobáková zařazuje tvorbu Mily Haugové do kontextu slovenské ženské literatury samozřejmě se zvláštním zřetelem k poezii, a přitom podává nástin slovenské ženské poezie, kterou charakterizuje jako „marginalizovanou alternativu“, čímž rozumí diskontinuitu vývojového procesu počínajícího kromě několika výjimek až v minulém století, dále nízké sebevědomí vyplývající z izolovanosti autorek od center vývojové dynamiky v této oblasti a diskutabilní kvalitu převážné části tvorby vycházející z daných paradigmat vymezujících úlohu ženské poezie v několika variantách ženského lyrického subjektu (folkloristická, křesťanská, bohémско-sentimentální, společensky angažovaná). Tento historický exkurs předznamenává linii teoretického zhodnocování feministických metodologických přístupů soudobé literární vědy a kritiky a jejich praktickou aplikaci na textech M. Haugové. Monografie tak může sloužit jako instruktivní úvod do této autonomní oblasti soudobé literární vědy.

Kompozice monografie je založena na tradičním chronologickém lineárním půdorysu, ten je ovšem pro badatelku příležitostí pro přehodnocování tradičního metodologického postupu hledání vazeb mezi tvorbou sledovaného autora a jejím biograficko-historickým kontextem. Jednotlivé prvky tvorby Mily Haugové (sbírkky, básně, verše) jsou naopak použity jako východisko k úvahám mířícím za rámec vžitého žánrového rámce autorské monografie. Ze zvoleného postupu vyplývá, že analýza autorského typu, stejně jako genologicko-morfologická i typologicko-strukturální analýza konkrétních textů je provedena s vědomím limitovaných možností „klasické“ literární vědy a se záměrným překračováním jejich hranic směrem nejen k dalším společenským vědám, ale také k vědám exaktním. Prostor, který autorka věnuje problematice subjektu (resp. „lyrického subjektu“) na straně jedné a archetypálních mytologických struktur na straně druhé, souvisí s otázkou „otevřenosti“ poezie Mily Haugové. Ta se vrací stále znovu v nových dimenzích, jež jsou vymezovány propojováním teorií feministických, semio-

tických (teorie symbolu), literárněvědných (teorie subjektu) a též matematicko-filozofických (teorie chaosu). Doloženo na konkrétním příkladu: interpretaci „lyrické hrđinky“ pojmenované Alfa, která prochází poezií Mily Haugové jako její jednotící element, podepírá S. Chrobáková koncepty feministické literární kritiky, zabíhajícími daleko za sféru vlastní literární vědy k filozoficko-psychologicko-sociologickým studiím, a na jejich základě formuluje literárněvědnou syntézu pracující s problematikou subjektu v básnickém textu. V postavě Alfy se podle jejího názoru prolíná osobní, rodová (ženská) i univerzální lidská zkušenost, jejíž tematizaci v podobě hledání totožnosti a autenticity lze sledovat v naznačené triádě, přičemž podstatné je vědomí tranzitivnosti, neukončenosti, překračování hranic do jiných kontextů.

Tento pohyb „na hranicích“ vědních disciplín má i své formální důsledky: autorka v mnoha pasážích opouští jednoznačně definovaný prostor kauzálně rozvíjených myšlenkových operací prezentovaných odpovídajícím terminologickým kódem a blíží se principům esejistického jazyka a stylu. Tomuto konstatování ostatně odpovídá autorčina úvaha v úvodu monografie o „postvědeckém přístupu“, který má přeformulovat úlohy současné vědy, jejíž autorita podle ní již nespočívá v pojmenování ostře vymezených „jediných správných významů lidského světa“, nýbrž v nacházení podstatných souvislostí skutečnosti v jejich kontinuální, tranzitivní, procesuální podstatě. Ne náhodou jsou klíčovými slovy v analýze poezie M. Haugové chaos a hledání – a proti nim mýtus a text (příběh). Tato soustava opozit má funkci stavebních kamenů sémanticko-ontologické koncepce dynamického napětí mezi řádem a chaosem, zvládaného prostřednictvím příběhu stratifikovaného na základě jeho přiřazených funkcí (počínaje rovinou kolektivní paměti až po ryze subjektivní spekulativní hru s hranicemi vlastní identity a integrity subjektu). Chápeme-li poezii jako otevřený systém, je autorčina interpretace jednou z mnoha možných odpovědí na aktuální otázky po smyslu a poslání literární vědy.

Milan Pokorný

Multikulturalnost jako blízkost s distancí

Simonek, S.: Distanzierte Nähe. Die slawische Moderne der Donaumonarchie und die Wiener Moderne. Wechselwirkungen. Österreichische Literatur im internationalen Kontext. Herausgegeben von Leopold R. G. Declodt, Stefan Simonek. Peter Lang, Bern – Berlin – Bruxelles – Frankfurt a. M. – New York – Oxford – Wien 2002.

Vídeňský slavista Stefan Simonek (na. 1964, promoce 1991, habilitace 1996, od 1992 pracuje v Institutu slavistiky Vídeňské univerzity) je znám monografiemi *Osip Mandel'stam und die ukrainischen Neoklassiker* (1992) a *Ivan Franko und die „Moloda Muza“* (1997). Jeho dosud jen východoslovanskou knižně vydanou komparatistiku nyní doplňuje přítomná monografie vycházející z dílčích studií o habsburské Vídni jako multikulturálním městě, epicentru „stýkání a potýkání“ slovanských literatur a německo-jazyčného prostředí: v daném případě je ve středu autorovy pozornosti neobyčejně plodné období vídeňské moderny, která zasáhla podstatně vrstvy národních literatur podunajské monarchie. Simonek přitom přesně chápe dvojsečnost, ambivalentnost habs-